

Γλωσσική συγκρότηση αντιτιθέμενων υπο-ομάδων εκπαιδευτικών ΠΕ και στρατηγικές νομιμοποίησης της αντιπαράθεσής τους σε περιόδους κρίσης

Σοφία Κουφού¹, Δημήτρης Σεραφής² & Μαριάννα Κονδύλη¹
¹Πανεπιστήμιο Πατρών, ²USI - Università della Svizzera italiana
sofou.art@gmail.com, serafisdimitris@gmail.com, kondyli@upatras.gr

Abstract

Drawing on the agenda of Critical Discourse Analysis and conducting a Systemic Functional analysis, the present paper aims to study discursive representations and legitimization strategies in posts made by Primary Education teachers on an elected official's facebook page in September 2013. Within the broader context of the Greek crisis, a series of changes to the educational policy on teachers' placement prompted reactions in the Primary Education sector, honing the construction of opposing in- vs. out-groups (e.g. permanent vs. non-permanent teachers).

Keywords: Critical Discourse Analysis, Systemic Functional Linguistics, in- vs. out-groups, Legitimation, Primary Education teachers, Greek crisis

1 Εισαγωγή

Τον Σεπτέμβριο του 2013, το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΘ) εφάρμοσε αλλαγές στην εκπαιδευτική πολιτική, οι οποίες αφορούσαν αποσπάσεις/τοποθετήσεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΠΕ) και κινούνταν στο πνεύμα της εφαρμογής μέτρων λιτότητας¹. Οι αλλαγές στην εκπαιδευτική πολιτική, οι οποίες έλαβαν χώρα σε ένα πλαίσιο γενικευμένης και πολύπλευρης κρίσης στην ελληνική κοινωνία (βλ. Wodak και Angouri 2014, Hatzidaki και Goutsos 2017, Serafis 2017, Serafis και Herman 2018), προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις στην ΠΕ και οδήγησαν στην πόλωση μεταξύ υπο-ομάδων εντός του κλάδου (λ.χ. μόνιμοι εναντίον αναπληρωτών εκπαιδευτικών). Οι τάσεις πόλωσης των υπο-ομάδων -που οφείλονται στα άνισα εργασιακά δικαιώματα και εντείνονται εντός της κρίσης- γίνονται εμφανείς σε αναρτήσεις των εκπαιδευτικών σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης στα τέλη Σεπτεμβρίου του 2013. Το υλικό μας αποτελείται από 480 αναρτήσεις, μέσα στις οποίες εμφανίζονται οι εξής υπο-ομάδες: (α) μόνιμοι εκπαιδευτικοί εναντίον αναπληρωτών, (β) νηπιαγωγοί εναντίον δασκάλων, (γ) εκπαιδευτικοί Ειδικής εναντίον εκπαιδευτικών Γενικής Αγωγής.

Ακολουθούμε τις προκείμενες της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (ΚΑΛ) (βλ. Wodak και Meyer 2016), που αποτελεί το κατεξοχήν πλαίσιο ανάδειξης των κοινωνικών ανισοτήτων που (ανα)παράγονται μέσω της γλώσσας και του λόγου (*discourse*). Στην παρούσα μελέτη ο όρος *λόγος* (*discourse*) χρησιμοποιείται για να δηλωθούν οι συνοχικοί και συνεκτικοί τρόποι οργάνωσης και αναπαράστασης της κοινωνικής πραγματικότητας μέσω των διαφόρων κειμένων (βλ. Fairclough 2003). Η ανάλυσή μας δομείται σε δυο αλληλοεξαρτώμενους άξονες: (α) το μικρο-επίπεδο (*micro-level*) που

¹ Η υλοποίηση μέτρων δημοσιονομικής λιτότητας περιλαμβάνονταν στα προγράμματα δημοσιονομικής διάσωσης (εφεξής Μνημόνιο/α) και ξεκίνησαν να εφαρμόζονται μετά την ανακοίνωση της προσφυγής της Ελλάδας στον Ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης (με τη συμμετοχή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου) τον Απρίλιο του 2010.

αφορά τις γλωσσικές επιλογές και τις στρατηγικές νομιμοποίησης με τις οποίες οι εκπαιδευτικοί επιχειρούν να υπερασπιστούν τα δικαιώματα των υπο-ομάδων τους και (β) το μακρο-επίπεδο (macro-level), που αφορά τις κυρίαρχες κοινωνικές αξίες και οπτικές που αποτυπώνονται μέσω των γλωσσικών επιλογών και των νομιμοποιητικών στρατηγικών στις αναρτήσεις τους (βλ. van Dijk 2008: 85-89). Για την ανάλυση του μικρο-επιπέδου, ακολουθούμε το αναλυτικό πλαίσιο της Συστημικής Λειτουργικής Γλωσσολογίας (ΣΛΓ) (βλ. Halliday 1978, Halliday και Matthiessen 2014), το οποίο αξιοποιείται εκτεταμένα στο πλαίσιο της ΚΑΛ (βλ. ενδεικτικά Young και Harisson 2004, βλ. επίσης Serafis, Kitis και Archakis 2018, Μανιού, Σεραφής και Κονδύλη 2019, για εφαρμογές σε ελληνικά δεδομένα).

2 Το κοινωνικό πλαίσιο της μελέτης

Σκιαγραφώντας το κοινωνικό πλαίσιο της περιόδου, τον Σεπτέμβριο του 2013 το ΥΠΕΘ πραγματοποίησε ελάχιστες αποσπάσεις μόνιμων εκπαιδευτικών ΠΕ από νομό σε νομό. Η πρόσληψη αναπληρωτών μέσω κρατικού προϋπολογισμού ήταν μειωμένη λόγω της γενικότερης εφαρμογής των μέτρων λιτότητας που περιλαμβάνονταν στο Μνημόνιο. Σε αυτό το πλαίσιο, οι περισσότερες προσλήψεις αναπληρωτών έγιναν κυρίως μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων ΕΣΠΑ που στηρίζουν τον θεσμό του Ολοήμερου προγράμματος στα ελληνικά σχολεία. Αποτέλεσμα ήταν οι προσλήψεις των αναπληρωτών να αφορούν κυρίως τη στελέχωση Ολοήμερων τμημάτων σε κεντρικά σχολεία πόλεων ή σε μεγάλα χωριά, ενώ οι περισσότεροι μόνιμοι εκπαιδευτικοί δεν κατάφεραν να αποσπαστούν. Παράλληλα, υπήρξαν δυσλειτουργίες στις προσλήψεις/τοποθετήσεις αναπληρωτών νηπιαγωγών. Οι θέσεις εργασίας των νηπιαγωγών είναι λιγότερες από αυτές των δασκάλων, διότι η φοίτηση των νηπίων στο νηπιαγωγείο δεν ήταν υποχρεωτική επί σειρά ετών (η υποχρεωτική μονοετής φοίτηση θεσπίστηκε τον Δεκέμβριο του 2006, ενώ η διετής ανακοινώθηκε με ΦΕΚ στις 2/3/2018). Ειδικά τον Σεπτέμβριο του 2013, λόγω του γενικότερου κοινωνικο-οικονομικού πλαισίου, το πρόβλημα της πρόσληψης αναπληρωτών νηπιαγωγών διογκώθηκε. Τέλος, μία πρόσθετη αλλαγή του ΥΠΕΘ αφορούσε την πρόσληψη εκπαιδευτικών Γενικής Αγωγής σε θέσεις παράλληλης στήριξης. Κατά το σχολικό έτος 2013-2014 το Υπουργείο Παιδείας ξεκίνησε να προσλαμβάνει εκπαιδευτικούς Γενικής Αγωγής σε θέσεις παράλληλης στήριξης, εφόσον αυτοί είχαν δηλώσει ότι το επιθυμούν. Η προϋπηρεσία μεγαλύτερη ενός διδακτικού έτους (δέκα διδακτικών μηνών) σε τέτοιες θέσεις αποτελούσε κριτήριο ένταξης στους πίνακες πρόσληψης Ειδικής Αγωγής. Αποτέλεσμα αυτής της νομοθετικής πράξης ήταν ότι οι αναπληρωτές Γενικής απέκτησαν εργασιακά δικαιώματα και στην Ειδική Αγωγή, εκτός των ήδη κερκτημένων στη Γενική. Συνολικά, το γενικότερο πολιτικο-οικονομικό πλαίσιο του Σεπτεμβρίου του 2013 και οι μεταβολές στην εκπαιδευτική πολιτική φαίνονταν να θίγουν παγιωμένα εργασιακά δικαιώματα και να επιτείνουν την ανασφάλεια στον χώρο των εκπαιδευτικών ΠΕ.

3 Νομιμοποίηση του «εμείς» εναντίον των «άλλων» στην ΠΕ

Όπως ήδη αναφέραμε, οι μελέτες που εντάσσονται στο πλαίσιο της ΚΑΛ στοχεύουν στο να αποκαλύψουν τους γλωσσικούς/σημειωτικούς τρόπους μέσω των οποίων αναπαράγονται σχέσεις εξουσίας και, κατά συνέπεια, κοινωνικές ανισότητες, ανάλογα με το ιδεολογικό υπόβαθρο του χρήστη. Παράλληλα, επιχειρούν να αναδείξουν

τρόπους αντίστασης σε αυτές τις κοινωνικές ανισότητες (βλ. Fairclough 1992, van Dijk 2008, Wodak 2014).

Σύμφωνα με τον van Dijk (1998, 2001), μέσω της ΚΑΛ μπορούν να αναδειχθούν σχέσεις εναντίωσης μεταξύ αντιπαρατιθέμενων κοινωνικών ομάδων. «Οι ανταγωνισμοί συχνά αφορούν τη διεκδίκηση κοινωνικών πόρων όπως η κατοικία, το εισόδημα, η κοινωνική πρόνοια» (van Dijk 1998: 170). Στην παρούσα μελέτη η σύγκρουση των υπο-ομάδων αφορά ανισότητες στα εργασιακά δικαιώματα (βλ. ενότητα 2). Μέσω των αναρτήσεων, οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να αντισταθούν ή να νομιμοποιήσουν ανισότητες εντός του κλάδου. Συνεπώς, μια βασική λειτουργία του λόγου που πραγματώνεται στις αναρτήσεις τους είναι η *νομιμοποίηση* (*legitimation*), η οποία επιτελείται με συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές με σκοπό την υπεράσπιση του «εμείς» εναντίον των «άλλων» (van Dijk 1998: 258).

Σύμφωνα με τον van Leeuwen (2007: 92, βλ. επίσης van Leeuwen 2008: 105-106), η νομιμοποίηση που επιτυγχάνεται μέσω της γλωσσικής χρήσης ταξινομείται ως εξής: α) *Επίκληση στην Αυθεντία* (*Authorization*): Νομιμοποίηση με αναφορά στην αυθεντία (*authority*) της παράδοσης, του εθίμου, του νόμου ή των προσώπων στα οποία δίνεται κάποιο είδος θεσμικής εξουσίας β) *Ορθολογικοποίηση* (*Rationalization*): Νομιμοποίηση με αναφορά στη χρησιμότητα της θεσμοθετημένης δράσης και στις γνώσεις της κοινωνίας, οι οποίες έχουν οικοδομηθεί και προσδίδουν γνωστική ισχύ γ) *Ηθική Νομιμοποίηση* (*Moral Legitimation*): Νομιμοποίηση με αναφορά στα συστήματα αξιών της κοινωνίας (τι είναι καλό/ηθικό και τι όχι κ.λπ., εμπεριέχεται η αξιολόγηση) δ) *Μυθοποίηση* (*mythopoesis*): Νομιμοποίηση που επιτυγχάνεται μέσω της αφήγησης.

4 Συστημική Λειτουργική Γλωσσολογία – Μεταβιβαστικότητα και Εργαστικότητα σε αναρτήσεις εκπαιδευτικών ΠΕ

Η νομιμοποίηση πραγματώνεται μέσω συγκεκριμένων γλωσσικών επιλογών στα κείμενα των εκπαιδευτικών ΠΕ. Τις γλωσσικές αυτές επιλογές εξετάζουμε ακολουθώντας το αναλυτικό πλαίσιο της Συστημικής Λειτουργικής Γλωσσολογίας (ΣΛΓ). Σε αυτό το πλαίσιο εστιάζουμε στην εξέταση του πεδίου (*field*), δηλαδή των πόρων αναπαράστασης της εμπειρίας. Η ανάλυση των γλωσσικών επιλογών γίνεται με συνδυασμό των συστημάτων *μεταβιβαστικότητας* (*transitivity*) και *εργαστικότητας* (*ergativity*) (Halliday και Matthiessen 2014: 212-356).

Από την ανάλυση του συστήματος *μεταβιβαστικότητας* προκύπτουν διάφορες νοηματοδοτήσεις μέσω: (α) της αναπαράστασης της εμπειρίας των εκπαιδευτικών μέσα από τις *διαδικασίες* (*processes*) (β) της αναπαράστασης των *μετεχόντων* (*participants*) στις *διαδικασίες*. Η ανάδειξη των διαδικασιών μας επιτρέπει να εξάγουμε συμπεράσματα σχετικά με τη γνώμη των εκπαιδευτικών για την κοινωνική πραγματικότητα, όπως αυτή καταγράφεται στα κείμενά τους. Παράλληλα, με τη βοήθεια του συστήματος *εργαστικότητας*, αναδεικνύεται η *αιτιότητα* μέσα στις προτάσεις. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τους Halliday και Matthiessen (2014: 334-344) η πραγματοποίηση μιας διαδικασίας προκαλείται από μία εξωτερική αιτία: τον *ενεργοποιημένο δράστη/αίτιο* (*agent*). Επομένως, κατά την εξέταση του συστήματος *μεταβιβαστικότητας*, οι μετέχοντες που αναδεικνύονται μπορεί να αποτελούν το *μέσον* (*middle*) για να διεκπεραιωθεί η διαδικασία, αλλά να μην ταυτίζονται απαραίτητα με τον *αίτιο* (*agent*) που προκαλεί τη διαδικασία (Halliday και Matthiessen 2014: 344). Η ανάδειξη του αιτίου στην παρούσα έρευνα επιτρέπει να αναδειχτούν οι αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών για το ποιος ευθύνεται για την κατάσταση που

βίωναν τον Σεπτέμβριο του 2013 και για τη σαφή οριοθέτηση των υπο-ομάδων, τα συμφέροντα των οποίων προσπαθούν να υποστηρίξουν ή να αντικρούσουν με τις στρατηγικές νομιμοποίησης.

5 Το υλικό της μελέτης – Αναλυτικά αποτελέσματα

Το προς ανάλυση υλικό αποτελείται από 480 αναρτήσεις εκπαιδευτικών ΠΕ, οι οποίες βρίσκονταν σε δημόσια σελίδα facebook ενός αιρετού που ενημέρωνε καθημερινά για τις εξελίξεις της εκπαιδευτικής πολιτικής. Το κριτήριο επιλογής των αναρτήσεων ήταν το χρονικό διάστημα κατά το οποίο υπήρχε έντονη αντιπαράθεση ανάμεσα στις υπο-ομάδες (τέλη Σεπτεμβρίου 2013). Κατά την ανάλυση προκύπτουν οι εξής υπο-ομάδες: (α) μόνιμοι εκπαιδευτικοί εναντίον αναπληρωτών, (β) νηπιαγωγοί εναντίον δασκάλων, (γ) εκπαιδευτικοί Ειδικής εναντίον Εκπαιδευτικών Γενικής Αγωγής. Στην παρούσα μελέτη, λόγω και του περιορισμού στην έκταση του κειμένου, επιλέξαμε να παρουσιάσουμε έξι ενδεικτικά παραδείγματα, με στόχο την ανίχνευση των αναπαραστάσεων και των στρατηγικών νομιμοποίησης της κάθε ομάδας.

5.1 Μόνιμοι εναντίον αναπληρωτών

(1) Εγώ κι η σύζυγός μου πολεμάμε, όπως κι άλλοι συνάδελφοί μου, να αποσπαστούμε κοντά στον τόπο μας (έχουμε 15 χρόνια στην πλάτη μας όλο τυράνια) {...} Δεν τα βάζω με τους αναπληρωτές αλλά αυτοί είναι που εν τέλει δουλεύουν στον τόπο τους και χιλιάδες μόνιμοι είναι στην εξορία! Έξοδα, ταλαιπωρία, διαλυμένες οικογένειες, πίεση, άγχος!

Η ανάρτηση του μόνιμου εκπαιδευτικού ξεκινά με μία υλική διαδικασία (*πολεμάμε*). Δράστες (actors) είναι αυτός, η σύζυγός του και άλλοι μόνιμοι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι αποτελούν το «εμείς», καθώς οι διαφορετικοί μετέχοντες συνδέονται μεταξύ τους σε παράταξη μέσω του συνδέσμου *κι*, κατέχοντας έτσι ισότιμο ρόλο στην αναπαράσταση. Με την υλική διαδικασία: *να αποσπαστούμε κοντά στον τόπο μας*, δηλώνεται η επιδίωξη της ομάδας τους. Προσπαθεί να νομιμοποιήσει το αίτημά του για τοποθέτηση κοντά στον τόπο διαμονής αρχικά μέσω της κτητικής διαδικασίας: *έχουμε 15 χρόνια στην πλάτη μας όλο τυράνια*, υποδηλώνοντας τον νόμο που αφορά την προϋπηρεσία (Επικλήση στην Αυθεντία), βάσει του οποίου οι εκπαιδευτικοί που έχουν περισσότερα χρόνια υπηρεσίας προηγούνται από αυτούς που έχουν λιγότερα, επομένως διεκδικούν καλύτερες θέσεις τοποθέτησης λόγω των μορίων τους.

Ο εκπαιδευτικός συνεχίζει την ανάρτησή του με μία υλική διαδικασία: *Δεν τα βάζω με τους αναπληρωτές*, όπου δράστης (actor) είναι ο ίδιος και στόχος οι αναπληρωτές. Ακολουθούν δύο συσχετιστικές διαδικασίες, μία ταυτοποιητική: *αλλά αυτοί είναι που εν τέλει δουλεύουν στον τόπο τους* και μία περιστασης: *χιλιάδες μόνιμοι είναι στην εξορία*. Οι αναπληρωτές λειτουργούν ως έκτυπο στην ταυτοποιητική διαδικασία και αποτελούν τους «άλλους» που δουλεύουν στον τόπο τους σε αντιπαράθεση με το «εμείς» (ομάδα μόνιμων) που λειτουργούν ως φορέας στη συσχετιστική περίπτωση και συγκροτούν την ομάδα των ανθρώπων που βρίσκονται στην εξορία. Με την αντιπαράβολή αυτή επιδιώκεται η θετική αναπαράσταση της υπο-ομάδας των μόνιμων («εμείς»), προκειμένου να επιτευχθεί η νομιμοποίηση αφενός των συμφερόντων της υπο-ομάδας τους και αφετέρου της ανισότητας στα δικαιώματα των αναπληρωτών («άλλοι»). Μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2013, οι αναπληρωτές ήταν αυτοί που κάθε χρόνο βρίσκονταν στην «εξορία» εφόσον καλύπτουν λειτουργικά κενά

οπουδήποτε προκύψουν. Επομένως, ο μόνιμος εκπαιδευτικός ζητά αυτό που «είθισται» (Επίκληση στην Αυθεντία): οι μόνιμοι να τοποθετηθούν πλησίον των τόπων διαμονής τους και οι αναπληρωτές όπου υπάρξει κενό.

Στην ανάρτηση οι αναπληρωτές λειτουργούν ως ενεργοποιημένος δράστης/αίτιος (agent) της δυσμενούς κατάστασης των μόνιμων, αφού παρουσιάζονται να καταλαμβάνουν θέσεις στις οποίες οι μόνιμοι προσπαθούν να τοποθετηθούν. Συγκεκριμένα, η κατάσταση των μόνιμων περιγράφεται έντονα μέσα από ονοματοποιήσεις: *Διαλυμένες οικογένειες, έξοδα, ταλαιπωρία, πίεση, άγχος!* Ο εκπαιδευτικός επικαλείται το σύστημα αξιών της ελληνικής κοινωνίας (Ηθική Νομιμοποίηση), προβάλλει έντονα την εικόνα του οικογενειάρχη ώστε να κερδίσει θετική αναπαράσταση της υπο-ομάδας του («εμείς») και να νομιμοποιήσει την ανισότητα μεταξύ μόνιμων και αναπληρωτών, αποσιωπώντας την περίπτωση να έχουν και οι αναπληρωτές («άλλοι») οικογένειες.

Συνολικά, ο εκπαιδευτικός επιδιώκει τη νομιμοποίηση των ανισοτήτων στα εργασιακά δικαιώματα μεταξύ μόνιμων («εμείς») και αναπληρωτών («άλλοι»), επικαλούμενος τον νόμο και την παράδοση (Επίκληση στην Αυθεντία) αλλά και το αξιακό σύστημα της κοινωνίας (Ηθική Νομιμοποίηση).

(2) Για το έγκλημα των αποσπάσεων τι μπορεί να γίνει; έχουμε αφήσει μωρά παιδιά πίσω μας! Η αδικία είναι τεράστια... μείνανε απέξω μονογονεϊκές, χηρείς μάνες με 2 και τρία παιδιά ΚΑΡΚΙΝΟΠΑΘΕΙΣ και πήγαν αναπληρωτές;

Σε αυτό το σχόλιο, η γενικότερη μη ικανοποίηση των αποσπάσεων χαρακτηρίζεται από τη μόνιμη εκπαιδευτικό ως έγκλημα, το οποίο πρέπει να αντιμετωπιστεί. Γι' αυτό χρησιμοποιεί μία υλική διαδικασία: *μπορεί να γίνει*. Μέσω της ακόλουθης υλικής διαδικασίας: *έχουμε αφήσει μωρά παιδιά*, εντείνεται η συναισθηματική φόρτιση. Τα *μωρά παιδιά* είναι ο στόχος της υλικής διαδικασίας ενώ δράστης (actor) είναι οι μόνιμοι εκπαιδευτικοί που αναγκάστηκαν να τα αφήσουν εξαιτίας μιας εξωτερικής αιτίας (agent). Η εξωτερική αυτή αιτία είναι οι αναπληρωτές, όπως δηλώνεται στη συνέχεια της ανάρτησης. Η εκπαιδευτικός επικαλείται το σύστημα αξιών της ελληνικής κοινωνίας (Ηθική Νομιμοποίηση) προβάλλοντας τον εαυτό της ως «μάννα μωρών παιδιών», που αναγκάζεται να τα αφήσει εξαιτίας της μη τοποθέτησής της στις προτιμώμενες περιοχές. Ο χαρακτηρισμός της μη ικανοποίησης των αποσπάσεων ως εγκληματικής πράξης και η εικόνα της μητέρας εκπαιδευτικού που αποχωρίζεται τα παιδιά της οδηγεί στην κατασκευή της θετικής αναπαράστασης της ομάδας των μόνιμων («εμείς»).

Ακολουθεί μία περιγραφή της κατάστασης των μόνιμων μέσω μίας συσχετιστικής διαδικασίας απόδοσης χαρακτηριστικού: *η αδικία είναι τεράστια*. Ο χαρακτηρισμός αυτός εξηγείται μέσω της επόμενης συσχετιστικής περίπτωσης: *μείνανε απέξω μονογονεϊκές, χηρείς μάνες με 2 και τρία παιδιά ΚΑΡΚΙΝΟΠΑΘΕΙΣ*, όπου φορέας είναι όλες οι ομάδες των εκπαιδευτικών που μοριοδοτούνται σύμφωνα με τον νόμο και προηγούνται στις αποσπάσεις/τοποθετήσεις. Η εκπαιδευτικός επικαλείται τον νόμο που αφορά τη μοριοδότηση των κοινωνικών κριτηρίων (Επίκληση στην Αυθεντία) αποκλειστικά για την υπο-ομάδα των μόνιμων («εμείς»). Η ανάρτηση κλείνει με μία υλική διαδικασία: *πήγαν αναπληρωτές*. Δράστης (actor) στη συγκεκριμένη διαδικασία είναι οι αναπληρωτές, οι οποίοι είναι και οι ενεργοποιημένοι δράστες/αίτιοι (agents) της κατάστασης που χαρακτηρίστηκε παραπάνω ως τεράστια αδικία, εφόσον κάλυψαν τις επιθυμητές θέσεις.

Συνολικά, η μόνιμη εκπαιδευτικός προσπαθεί να υπερασπιστεί τα συμφέροντα της ομάδας των μόνιμων («εμείς») και να νομιμοποιήσει την ανισότητα των εργασιακών δικαιωμάτων των αναπληρωτών («άλλων»), κάνοντας επίκληση στο αξιακό σύστημα της κοινωνίας (Ηθική Νομιμοποίηση) αλλά και στη νομοθεσία που μοριοδοτεί τα κοινωνικά κριτήρια (Επίκληση στην Αυθεντία).

5.2 Νηπιαγωγοί εναντίον δασκάλων

(3) Τι ειδικότητα είναι ο κ [...]; Δάσκαλος. Όταν πίεζε ο [...] για προσλήψεις πίεζε για νηπιαγωγούς ή για τους ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ; Για τους ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ. Η πίεση γίνεται προς μία κατεύθυνση και ως ανήκουν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και οι δύο.

Στην ανάρτηση αυτή ένας αναπληρωτής νηπιαγωγός στρέφεται εναντίον του αιρετού που ενημερώνει για την εξέλιξη των αποσπάσεων/τοποθετήσεων. Η ανάρτηση ξεκινά με μία ταυτοποιητική διαδικασία: *Τι ειδικότητα είναι ο κ {...}*; Ως έκτυπο λειτουργεί η λέξη *ειδικότητα* και ως αξία η λέξη *δάσκαλος*. Με αυτόν τον τρόπο, ο νηπιαγωγός κατηγοριοποιεί τον αιρετό και τους δασκάλους στην ίδια υπο-ομάδα («άλλοι»), η οποία αντιτίθεται στην υπο-ομάδα των νηπιαγωγών («εμείς»), όπως φαίνεται από τις ακόλουθες υλικές διαδικασίες: *Όταν πίεζε ο [...] για προσλήψεις πίεζε για νηπιαγωγούς ή για τους ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ*; Ενεργοποιημένος δράστης/αίτιος της εξέλιξης των γεγονότων (actor & agent) είναι ο αιρετός, ο οποίος αναπαρίσταται ως διαμεσολαβητής των δασκάλων με το Υπουργείο, δραστηριοποιείται υπέρ των δικαιωμάτων της οικείας του ομάδας (in-group) και αδιαφορεί για τις προσλήψεις των νηπιαγωγών. Στην επόμενη υλική διαδικασία: *η πίεση γίνεται προς μία κατεύθυνση*, ενεργοποιημένος δράστης (actor & agent) είναι και πάλι ο αιρετός. Με τη φράση: *ως ανήκουν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και οι δύο*, πραγματώνεται μία συσχετιστική κτήσης, μέσω της οποίας ο νηπιαγωγός δηλώνει ότι και οι νηπιαγωγοί ανήκουν στον κλάδο της Πρωτοβάθμιας, άρα έχουν ίσα δικαιώματα με τους δασκάλους. Χρησιμοποιώντας την κοινή γνώση για τις δράσεις των αιρετών υπέρ των δασκάλων (Ορθολογικοποίηση), ο νηπιαγωγός αναπαριστά την υπο-ομάδα των νηπιαγωγών («εμείς») ως υποβαθμισμένη, σε αντίθεση με την ευνοημένη υπο-ομάδα των δασκάλων («άλλοι»), και προσπαθεί να αντισταθεί στην ανισότητα που αναπαράγεται, όταν οι αιρετοί δάσκαλοι (ενεργοποιημένοι δράστες) διεκδικούν δικαιώματα μονομερώς για τους δασκάλους.

(4) νηπιαγωγους;;; μπα...τι τους θελουν;;; οι δάσκαλοι μας έχουν γραμμένους...!!! εγινε υποχρωτικο το νηπιαγωγειο και δεν εχουν νηπιαγωγους;;;

Η ανάρτηση αυτή ανήκει σε αναπληρώτρια νηπιαγωγό, η οποία σχολιάζει ειρωνικά τη μη πρόσληψη νηπιαγωγών. Μέσω της νοητικής διαδικασίας *μας έχουν γραμμένους* δηλώνονται οι δυο αντίπαλες ομάδες: νηπιαγωγοί («εμείς») εναντίον δασκάλων («άλλοι»). Αισθανόμενος και αίτιος της κατάστασης είναι οι *δάσκαλοι*. Με τις γλωσσικές αυτές επιλογές, η νηπιαγωγός παρουσιάζει αδιάφορους τους δασκάλους για τους/τις νηπιαγωγούς. Ακολουθούν δυο συσχετιστικές διαδικασίες, μία απόδοσης χαρακτηριστικού: *εγινε υποχρωτικο το νηπιαγωγειο*, με φορέα το νηπιαγωγείο και χαρακτηριστικό τη λέξη υποχρεωτικό, και μία κτητική: *δεν εχουν νηπιαγωγους*; Η νηπιαγωγός προσπαθεί να κατασκευάσει την εικόνα των νηπιαγωγών ως παραγκωνισμένων εκπαιδευτικών της ΠΕ. Αναφερόμενη στην κοινή γνώση για τη θεσμοθετημένη δράση (Ορθολογικοποίηση) που αφορά τον μη υποχρεωτικό

χαρακτήρα του νηπιαγωγείου σε αντίθεση με το δημοτικό (βλ. κοινωνικό πλαίσιο μελέτης), εξηγεί τη μη ύπαρξη θέσεων και κρατικών πιστώσεων για τους νηπιαγωγούς. Παράλληλα, προσπαθεί να αντισταθεί στην ανισότητα και να υπερασπιστεί τα δικαιώματα της ομάδας της («εμείς») έναντι των ενεργοποιημένων δραστών που είναι οι δάσκαλοι («άλλοι»), οι οποίοι δεν ενδιαφέρονται για την ανισότητα εντός του κλάδου.

5.3 Αναπληρωτές εκπαιδευτικοί Ειδικής Αγωγής εναντίον Γενικής

(5) Αυτό σημαίνει ότι από του χρόνου θα έχουν το δικαίωμα πλέον πολύ περισσότεροι συνάδελφοι ΠΕ, περίπου 1700, να ενταχθούν στους πίνακες ειδικής αφού θα πάρουν μόρια φέτος από την παράλληλη!!

Η ανάρτηση αυτή ανήκει σε αναπληρώτρια εκπαιδευτικό Ειδικής Αγωγής, η οποία σχολιάζει τι πρόκειται να συμβεί κατά το επόμενο σχολικό έτος, μετά τις προσλήψεις εκπαιδευτικών Γενικής Αγωγής σε θέσεις παράλληλης στήριξης. Στην ταυτοποιητική διαδικασία αυτό σημαίνει, η δευτερεύουσα: *ότι από του χρόνου θα έχουν το δικαίωμα πλέον πολύ περισσότεροι συνάδελφοι ΠΕ(...)*, λειτουργεί ως αξία, μέσω της οποίας ταυτοποιείται το πρόβλημα: η πρόσληψη αναπληρωτών Γενικής Αγωγής σε θέσεις παράλληλης στήριξης θα νομιμοποιήσει την ένταξή τους στους πίνακες προσλήψεων Ειδικής Αγωγής λόγω αποκτηθείσας προϋπηρεσίας. Εξηγεί την άποψή της μέσω της ακόλουθης υλικής διαδικασίας: *θα πάρουν μόρια*. Δράστης και ενεργοποιημένος αίτιος σε αυτή τη διαδικασία είναι οι συνάδελφοι ΠΕ (δηλαδή οι εκπαιδευτικοί Γενικής). Η εκπαιδευτικός αναφέρεται στη θεσμοθετημένη κατοχύρωση εργασιακών δικαιωμάτων στην Ειδική Αγωγή μετά την κτήση προϋπηρεσίας (Επίκληση στην Αυθεντία), γεγονός το οποίο θίγει τα κεκτημένα εργασιακά δικαιώματα των εκπαιδευτικών Ειδικής («εμείς»). Πολλοί εκπαιδευτικοί Γενικής (ενεργοποιημένοι δράστες/«άλλοι») θα διεκδικούν πλέον θέσεις και στους δύο πίνακες προσλήψεων: Γενικής και Ειδικής. Συνεπώς, δημιουργείται ανισότητα, στην οποία η εκπαιδευτικός προσπαθεί να αντισταθεί.

(6) Ο λόγος που με ενοχλεί αυτό, είναι διότι μπορεί ένας τέτοιος εκπαιδευτικός να πέσει σε ένα παιδί που να έχει πραγματική ανάγκη, έναν αυτισμό για παράδειγμα, και να καταστρέψει τη χρονιά του εκπαιδευτικά...

Η ανάρτηση της εκπαιδευτικού Ειδικής Αγωγής ξεκινά με μία νοητική διαδικασία: *με ενοχλεί*. Αισθανόμενος είναι η ίδια. Εξηγεί τη νοητική διαδικασία χρησιμοποιώντας δυο υλικές: *να πέσει σε ένα παιδί, να καταστρέψει τη χρονιά του εκπαιδευτικά*. Δράστης και ενεργοποιημένος αίτιος είναι ο οποιοσδήποτε ανειδίκευτος εκπαιδευτικός Γενικής Αγωγής (*ένας τέτοιος εκπαιδευτικός*), που θα αναλάβει μαθητές με σοβαρά μαθησιακά προβλήματα, τα οποία δε θα μπορεί να αντιμετωπίσει επαρκώς. Η εκπαιδευτικός Ειδικής προσπαθεί να κατασκευάσει την εικόνα των «άλλων»: η ομάδα των εκπαιδευτικών Γενικής δεν είναι ειδικευμένη σε περιπτώσεις που χρήζουν ειδικής εκπαιδευτικής παρέμβασης. Εγείρει το ζήτημα για το κατά πόσον είναι ηθικό ανειδίκευτοι εκπαιδευτικοί να αναλαμβάνουν περιπτώσεις με σοβαρά μαθησιακά προβλήματα. Αφενός, η εκπαιδευτικός αναφέρεται στην κοινή γνώση (Ορθολογικοποίηση) ότι οι Εκπαιδευτικοί Γενικής δεν ειδικεύονται στην αντιμετώπιση ειδικών μαθησιακών δυσκολιών. Αφετέρου, κάνει επίκληση στο αξιακό σύστημα της κοινωνίας (Ηθική Νομιμοποίηση), καθώς αναφέρεται σε ευαίσθητες ομάδες παιδιών και επισημαίνει τις πιθανές συνέπειες, χαρακτηρίζοντας τη λάθος αντιμετώπιση των

αναγκών αυτών καταστροφική (να καταστρέψει τη χρονιά του εκπαιδευτικά). Με αυτές τις στρατηγικές προσπαθεί να ισχυροποιήσει τη θέση της υπο-ομάδας της («εμείς») εναντίον των εκπαιδευτικών Γενικής («άλλοι») και να υπερασπιστεί τα εργασιακά της δικαιώματα ενάντια στην ανισότητα που προκύπτει.

6 Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, όπως δείξαμε στα παραδείγματα της ανάλυσής μας, οι αντικρουόμενες υπο-ομάδες χρησιμοποιούν συγκεκριμένες στρατηγικές προκειμένου να νομιμοποιήσουν ή να αντισταθούν στις ανισότητες των εργασιακών δικαιωμάτων και ταυτόχρονα να αντικρούσουν τις αντίπαλες υπο-ομάδες. Στο επίπεδο της μεταβιβαστικότητας, ο λόγος συγκροτείται κυρίως από διαδικασίες απόδοσης χαρακτηριστικών, νοητικές και υλικές διαδικασίες, που αναπαριστούν τους μετέχοντες στις προτάσεις ως πράττοντες και αισθανόμενους, δηλαδή χαρακτηριστικών του λόγου μιας άμεσης αντιπαράθεσης. Με όρους ΚΑΛ, οι μόνιμοι δάσκαλοι συγκροτούν την υπο-ομάδα του «εμείς» εναντίον των αναπληρωτών δασκάλων («άλλοι») και χρησιμοποιούν κυρίως δυο στρατηγικές νομιμοποίησης: (α) Επίκληση στην Αυθεντία, επικαλούμενοι τη νομοθεσία περί προσμέτρησης χρόνων προϋπηρεσίας και συνυπέρθεσης έγγαμων εκπαιδευτικών, αλλά και την κατά παράδοση (αυτό που είθισται) ικανοποίηση των αποσπάσεων τα προηγούμενα έτη (β) Ηθική Νομιμοποίηση, προβάλλοντας την εικόνα του/της εκπαιδευτικού που αποχωρίζεται την οικογένειά του. Παρουσιάζουν τους αναπληρωτές ως αίτιους της κατάστασης, διότι κάλυψαν τις θέσεις που οι μόνιμοι «δικαιούνταν». Με αυτές τις στρατηγικές προσπαθούν να νομιμοποιήσουν τις ανισότητες στα εργασιακά δικαιώματα μεταξύ μόνιμων και αναπληρωτών: Αποσιωπούν αφενός τη μη κατοχύρωση των αποσπάσεων από τον νόμο, καθώς έγκεινται στη διάθεση του εκάστοτε Υπουργού Παιδείας, αφετέρου την επιβάρυνση των αναπληρωτών με έξοδα μετακινήσεων κάθε χρόνο, την απομάκρυνσή τους από τόπους διαμονής και οικογένειες, τη μη πληρωμή τους σε περιόδους διακοπών και την τοποθέτησή τους οπουδήποτε προκύψουν ανάγκες της υπηρεσίας, παρά τα χρόνια προϋπηρεσίας τους.

Οι νηπιαγωγοί συγκροτούν την ομάδα του «εμείς» εναντίον αιρετών και δασκάλων («άλλοι»). Παρουσιάζουν τα συνδικαλιστικά όργανα και τους δασκάλους ως ενεργοποιημένους δράστες που αδιαφορούν για τις προσλήψεις και τις ολιγάριθμες θέσεις των νηπιαγωγών. Προσπαθούν να αντισταθούν στην ανισότητα χρησιμοποιώντας τη στρατηγική της Ορθολογικοποίησης, επισημαίνοντας τη μονόπλευρη υπεράσπιση των συμφερόντων της υπο-ομάδας των δασκάλων από τους αιρετούς και τη μη διεκδίκηση της υποχρεωτικής διетуός φοίτησης στο νηπιαγωγείο, άρα και της κατοχύρωσης των θέσεων των νηπιαγωγών.

Οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί Ειδικής Αγωγής συγκροτούν την υπο-ομάδα του «εμείς» εναντίον των αναπληρωτών Γενικής («άλλοι»). Προσπαθούν να υπερασπιστούν τα συμφέροντα της υπο-ομάδας τους με τρεις στρατηγικές νομιμοποίησης: (α) Επίκληση στην Αυθεντία, επισημαίνοντας πως σύμφωνα με τον νόμο η προϋπηρεσία εκπαιδευτικών Γενικής σε θέσεις παράλληλης στήριξης θα κατοχυρώσει δικαιώματα πρόσληψής τους σε θέσεις Ειδικής, εκτός των ήδη κεκτημένων σε θέσεις Γενικής (β) Ορθολογικοποίηση, επικαλούμενοι την κοινή γνώση για τη μη κατάρτιση των εκπαιδευτικών Γενικής σε ειδικές μαθησιακές δυσκολίες (γ) Ηθική Νομιμοποίηση, αναφερόμενοι στην ενασχόλησή τους με ευαίσθητες ομάδες παιδιών και εγείροντας το ερώτημα για τις πιθανές συνέπειες της ενασχόλησης ενός ανειδίκευτου εκπαιδευτικού με παιδιά που χρειάζονται Ειδική Αγωγή. Με αυτούς τους

τρόπους, προσπαθούν να αντισταθούν στην απειλή των εργασιακών τους δικαιωμάτων από τους ενεργοποιημένους δράστες (εκπαιδευτικούς Γενικής) και στην ανισότητα που δημιουργείται.

Ακολουθώντας το αναλυτικό πλαίσιο της ΣΛΓ υπό το πρίσμα της ΚΑΛ, σε αυτή την εργασία, επιχειρήσαμε να αποκαλύψουμε τους γλωσσικούς τρόπους αντίστασης και υπεράσπισης του «εμείς» εναντίον των «άλλων» στην ΠΕ, μέσω της μελέτης του αναπαραστατικού νοήματος και των νομιμοποιητικών στρατηγικών που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί ΠΕ στις αναρτήσεις τους. Βάσει των αρχών της ΚΑΛ, η μελέτη των γλωσσικών τρόπων κατασκευής κοινωνικών ανισοτήτων και η ανάδειξη αυτών έχει σκοπό να οδηγήσει στην –έστω μερική– αποκατάστασή τους. Το παρόν άρθρο αποτελεί μια προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή.

Βιβλιογραφία

- Fairclough, Norman. 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman. 2003. *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.
- Halliday, Michael Alexander K. 1978. *Language as Social Semiotic*. London: Edward Arnold.
- Halliday, Michael Alexander K., και Robert James Martin. 2004. *Η Γλώσσα της Επιστήμης*. Μετάφραση Γιαννούλα Γιαννουλοπούλου. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Halliday, Michael Alexander K., και Christian Matthias I.M. Matthiessen. 2014. *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. 4th ed. Abington, Oxon: Routledge.
- Hatzidaki, Ourania, και Dionisis Goutsos. (επιμ.). 2017. *Greece in Crisis: Combining Critical Discourse and Corpus Linguistics Perspectives*. Amsterdam: John Benjamins.
- Μανιού, Ειρήνη, Δημήτρης Σεραφής, και Μαριάννα Κονδύλη. 2019. “Κριτική Μελέτη της Γραμματικής Μεταφοράς σε Τίτλους Εφημερίδων στο Πλαίσιο της Ελληνικής Κρίσης.” *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 39: 611-626.
- Serafis, Dimitris. 2017. “The Construction of the Greek Crisis in the Public Sphere: Discourses and Emotions (Pathos) under Critical Perceptions.” PhD diss. Panteion University & University of Neuchâtel.
- Serafis, Dimitris, και Thierry Herman. 2018. “Media Discourse and Pathos: Sketching a Critical and Integrationist Approach – Greek and French Headlines before the Greek Referendum of 2015.” *Social Semiotics* 28: 184-200.
- Serafis, Dimitris, E. Dimitris Kitis, και Argiris Archakis. 2018. “Graffiti Slogans and the Construction of Collective Identity: Evidence from the Anti-austerity Protests in Greece.” *Text & Talk* 38: 775-797.
- van Dijk, Teun A. 1998. *Ideology. A multidisciplinary approach*. London: SAGE Publications.
- van Dijk, Teun A. 2001. “Critical Discourse Analysis.” Στο Deborah Tannen, Heidi E. Hamilton, και Deborah Schiffrin (επιμ.), *The Handbook of Discourse Analysis*, 352-371. Malden, Massachusetts: Blackwell.
- van Dijk, Teun A. 2008. *Discourse and power*. New York: Palgrave Macmillan.
- van Leeuwen, Theo. 2007. “Legitimation in discourse and communication.” *Discourse & Communication* 1: 91-112.
- van Leeuwen, Theo. 2008. *Discourse and practice*. New York: Oxford University Press.

- Wodak, Ruth. 2014. "Critical Discourse Analysis." Στο Constant Leung, και Brian V. Street (επιμ.), *The Routledge Companion to English Studies*, 302-316. New York: Routledge.
- Wodak, Ruth, και Jo Angouri, επιμ. 2014. "From Grexit to Grecovery: Euro/Crisis discourse." Special Issue *Discourse & Society* 25: 417-423
- Wodak, Ruth, και Michael Meyer. (επιμ). 2016. *Methods of critical discourse analysis*. 3rd ed. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Young, Lynne, και Claire Harrison. (επιμ). 2004. *Systemic Functional Linguistics and Critical Discourse Analysis. Studies in Social Change*. Continuum International Publishing Group, Ltd.